

DAHİLDE İŞLEME REJİMİ UYGULAMALARININ İHRACAT PERFORMANSINA ETKİSİ: KONYA İLİNDE BİR ARAŞTIRMA (*)

(Araştırma Makalesi)

Gamze KÜÇÜKÇOLAK (***) - Fatih CURA (***)

Öz

Dünya genelinde ülkelerin ortak hedefi uluslararası pazar alanlarından daha fazla pay olarak gelirlerini artırmaya yöneliktir. Bu sebeple, günümüz dünyasında ülkeler, ihracat oranlarını arttırmak için ihracata konu uygulamaya ve politikalara önem vermektedir. 1996 yılından itibaren Türkiye’de uygulamaya konulan Dahilde İşleme Rejimi (DİR); ihracat faaliyeti gösteren işletmelere, ihracatını yapacakları malın üretiminde kullandıkları hammadde ve ara malların vergilerden muaf tutularak dünya piyasa fiyatlarından ithalatını yapabilmelerine olanak sağlamaktadır. Bu kapsamda çalışmanın ana hedefi, ihracata dayalı ekonomik büyüme noktasında önem arz eden dahilde işleme rejiminin ve genel anlamda ihracat desteklerinin firmaların ihracat performanslarına etkisinin ne olduğunun incelenmesidir. Konya ilinde faaliyet gösteren ve dahilde işleme rejimi uygulamasından yararlanan ve yararlanmayan işletmeler ile 2021 yılında anket yolu ile veriler toplanarak, gerekli istatistiksel analizler yapılmıştır. Elde edilen bulgular neticesinde, dahilde işleme rejimi uygulayan ve uygulamayan firmaların ihracat performansları arasında istatistiki bakımdan anlamlı düzeyde farklılık olduğu, firmaların ihracat desteklerinden yararlanma düzeylerinin ihracat performanslarını pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Dahilde işleme rejimini yüksek veya çok yüksek düzeyde uygulayan firmaların ihracat performanslarının dahilde işleme rejimi uygulamayan firmaların ihracat performansına göre daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak, firmaların DİR

*) Bu makale Gamze Küçükçolak’ın “Dahilde İşleme Rejimi Uygulamalarının İhracat Performansına Etkisi: Konya İlinde Dahilde İşleme Rejimi Uygulayan ve Uygulamayan Firmalara Yönelik Bir Araştırma” adlı Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

**) Bilim Uzmanı, KTO Karatay Üniversitesi, Lisanüstü Eğitim Enstitüsü, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Ana Bilim Dalı, (e-posta: gamzebaser97@hotmail.com.tr)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7908-9786>

***) Dr. Öğr. Üyesi, KTO Karatay Üniversitesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Ana Bilim Dalı, (e-posta: fatih.cura@karatay.edu.tr)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8025-3961>

uygulamalarından yararlanma düzeyleri, DİR'in firma faaliyetlerine etki düzeyleri ve hammadde ithalat nedenlerinin firmaların ihracat performanslarına anlamlı bir etkisinin olmadığı da ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dahilde işleme rejimi, İhracat destekleri, İhracat, İthalat, İhracat performansı.

Jel Kodları: F23, M16, M31.

The Effect of Inward Processing Regime Applications on Export Performance: A Research in Konya Region

Abstract

The common goal of countries around the world is to increase their income by taking a larger share from international markets. For this reason, in today's world, countries give importance to export-related practices and policies in order to increase their export rates. Inward Processing Regime (IPR), which has been implemented in Turkey since 1996; It enables firms operating in export activities to import raw materials and intermediate goods to be used in the production of the goods to be exported at world market prices by exempting them from taxes. In this context, the main objective of the study is to examine the effect of the Inward Processing Regime, which is important at the point of export-based economic growth, and in general, the effect of export supports on the export performance of companies. Data were collected in the year 2021 through questionnaires with businesses operating in Konya and both benefiting and not benefiting from the Inward Processing Regime application, and statistical analyzes were made. As a result of the findings, it has been determined that there is a statistically significant difference between the export performances of the firms that apply and do not apply the Inward Processing Regime; and the level of benefiting from the export supports of the firms positively affects their export performance. It has been concluded that the export performance of the firms that apply the Inward Processing Regime at a high or very high level is at a higher level than the export performance of the firms that do not apply the Inward Processing Regime. However, it has also been revealed that the reasons of importing raw materials, level of benefiting from IPR applications and the level of effect of IPR on firm activities do not have a significant effect on the export performance.

Keywords: Inward processing regime, Export incentives, Export, Import, Export performance.

Jel Codes: F23, M16, M31.

1. Giriş

Dünyada küreselleşme beraberinde firmalar, uluslararası pazar alanlarında fırsatlar elde etmek, pazar konumu sağlamak ve yoğun rekabet ortamında değişen ve gelişen şartlara ayak uydurabilmek için ihracat gerçekleştirmektedir. Tüm ülkelerin ve firmaların

rekabet gücünü şekillendiren en kayda değer faktör, ülkelerin ve firmaların hem ülke içerisindeki piyasalarda hem de ülke dışarısındaki yabancı pazarlarda elde ettiği performans ve yaratılan katma değer yanında elde edilen rekabet avantajıdır (Kahveci, 2013). İhracat ülke döviz rezervlerine katkı sağlayarak ithalatı karşılamada yardımcı olurken firmaların satışlarında artış sağlamaktadır. İhracatın tüketiciler açısından ise ürün ve hizmet çeşitliliği ve fiyatlardaki düşüş şeklinde yararı vardır. İhracatın sağladığı yararlar göz önüne alındığında gerek firmalar gerekse ülkeler ihracat rakamlarında artış gerçekleştirmeyi istemekte olduğundan dolayı ihracat performansı hakkında incelemeler yaygınlık kazanmıştır (Kara, 2017).

Shoham (1998) ihracat performansının tek göstere tarafından ölçümü yapılamayacağı ve ihracat performansının çok yönlülüğünü vurgulayarak ihracat performansını kavramsal açıdan firmaların gerçekleştirmiş olduğu uluslararası satışlarının bir araya gelmesinin sonucu olarak tanımlamıştır. Leonidou, Katsikeas ve Samiee (2002) ihracat performansını firmaların gerçekleştirdiği ihracat sonucunda oluşan davranışsal, ekonomik ve diğer sonuçlar olarak ifade etmiştir. Cadogan, Cui ve Li (2003) ihracat performansını firmaların gerçekleştirdiği ihracat sonucunda dış pazarlara yönelik ekonomik başarısı derecesi olarak tanımlamıştır. Diamantopoulos ve Kakkos (2007) ise ihracat performansını her firmanın kendine ve çevreye mahsus koşullar altında firmanın ihracat davranışının sonuçları biçiminde tanımlamıştır. İhracat performansı değişik organizasyonel ve çevresel durumlar içerisinde ihracat davranışının sonuçlarını simgelemektedir. Bu durumda, ihracatı konu alan araştırmacıların çoğunluğu ihracat performansının organizasyonel, yönetsel, çevresel ve stratejik yönlerini belirlemek üzerine çalışmalar yapmıştır (Diamantopoulos, 1999).

Genel anlamda dış ticaretin amacı, bir ülkenin iç piyasasında olmayan veya olsa dahi çok yüksek maliyete sahip mal ve hizmetlerin uluslararası piyasalardan tedarik edilmesi ya da ülkenin iç piyasasında bol olan mal ve hizmetleri uluslararası piyasalara ihraç ederek ülkenin refahını yükseltmektir (Akkuş, 2011). Dış ticaret işlemleri, kapsamlı, masraflı ve dikkat gerektiren işlemlerdir. Bu sebeple dış ticarete oluşabilecek risklerin minimize edilmesi için yapılan ticarete taraflar karşılıklı olarak güncel mevzuatı takip etmek zorundalardır. Ekonomik entegrasyonlar sonucu tarife dışı engellerin kaldırılması, gümrük tarifelerinde indirim ve muaf olma gibi birçok uygulama ile dış ticaret faaliyetleri hızla gelişim göstermiştir (Kaya ve Turguttopbaş, 2012). 4458 sayılı Gümrük Kanunu'na göre yürütülen gümrük uygulamaları dış ticaret işlemlerinin vazgeçilmez bir parçasıdır. Gümrük Kanunu'nda açıklanan usul ve esaslar çerçevesinde gümrük beyannameleri Türkiye Gümrük Mevzuatında belirlenmiş herhangi bir gümrük rejimine tabi olmalıdır (Tüyen, 2016). Her gümrük rejiminin kuralları farklılık göstermekte olup ilgili gümrük rejimine yönelik kuralların yerine getirilmesi durumunda ihracatçı ya da ithalatçı dış ticarete konu malı istenilen gümrük rejimine tabi tutulabilir (Uzun, 2006).

Ekonomik etkili gümrük rejimlerinden olan Dahilde İşleme Rejimi (DİR), ihracatçıların ihracata konu mala yönelik üretiminde temin edeceği girdilerin, vergilerin teminata

bağlanması yoluyla ticaret politikası önemleri olmaksızın ithalatını yapması durumudur (Idan, 2019). İhracatçılar, yurt içinden hammadde tedarik ederken birtakım sıkıntılar ile karşılaşabilirler. Bu durumda ihracatçılar, yurt dışı pazarlardan DİR çerçevesinde ihraç edeceği malın girdisini vergi ödmeden ithalatını yapma avantajına sahip olmaktadır (Sayılğan ve Şenol, 2010). Böylelikle ihracatçılar DİR ile iç piyasada üretimi olmayan veya istenilen nitelikte olmayan veya pahalı olan girdileri istenilen sürede, istenilen kalite ve istenilen maliyetle hammadde olarak temin ederek rekabet avantajı kazanmış olmaktadır. DİR uygulaması ile; dünya piyasa fiyatları çerçevesinde girdi tedarik etmek amacıyla ihracat faaliyetlerini arttırmak, ihracatı yapılan ürünlere yönelik uluslararası piyasalarda rekabet gücü oluşturmak, ihracat pazar alanlarını büyütmek ve ihracata konu ürünlerin çeşitliliğini artırmak amaçlanmaktadır (Oral Dırık, 2019). Türkiye’de önemi oldukça büyük olan DİR, yurt içerisindeki üreticilerin ekonomik yararını korumakta olup, ekonomik yararlarının olumsuz etkilenmesini teminat altına almaktadır. İhracata konu mal üretimi esnasında belirli miktarlarda kullanılan ithal girdi, yurt içi hammadde ve işgücü ile üretimi tamamlanan söz konusu ihraç ürünlerin ihracatının yapılmasıyla üretim, istihdam ve ihracat sonucu ülkeye gelen dövizlere katkı sağlamaktadır (Özaydın, 2016).

DİR’in uygulamaya geçirilmesiyle ihracat oranlarında artış ve ihracata konu ürüne yönelik uluslararası pazarlarda rekabet avantajı sağlamak amaçlanmıştır. Hemen hemen her sektörde yaygın şekilde kullanılması sebebiyle söz konusu teşvikin incelenme gerekliliği doğmuş ve bu doğrultuda dahilde işleme rejimi uygulamalarının ihracat performansına etkisine yönelik bir çalışmanın ortaya konulması düşünülmüştür. Bu amaç doğrultusunda başta DİR olmak üzere ihracat destekleri ve etkilerinin, firmaların ihracat performansları üzerinde etkisinin olup olmadığı incelenmiş, ayrıca DİR uygulamaları ve ihracat desteklerinden yararlanan firmaların yararlanmayanlara göre ihracat performansları karşılaştırılarak genel bir değerlendirme yapılmıştır.

2. Literatür Taraması

Konu ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, genel olarak ihracat oranlarındaki artışın ve devamında sürekliliğin kazanılmasında DİR’in büyük katkısı olduğu anlaşılmıştır.

Mali (2004) yapmış olduğu çalışmada DİR’in ülke ekonomisi ve dış ticaret açısından önemini ele almış ve tekstil/konfeksiyon sektöründe kullanımına yönelik bir uygulama sonucunda DİR’in ihracatı artırma noktasında önemli katkılar sağladığını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca, DİR kapsamında hedeflenen sektörel amaçların birçoğuna ulaşıldığı kanısına varmıştır. Şenol (2008) çalışmasında tekstil/hazır giyim sektörüne yönelik ihracat yapan firmaların %91,6’sının ihracata yönelik devlet teşviklerinin en az bir çeşidinden yararlanmış olduklarını ve en çok yararlanan devlet teşvik tedbirinin %88,8 oranında DİR olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Takım ve Ersungur (2010) çalışmalarında, DİR’in zayıf yönlerine vurgu yaparak, kötü niyetle kullanılmaya uygun olduğu kanısına varmıştır. Ayrıca, tüm sektörler yerine kay-

nağı yetersiz sektörlere dahilde işleme izin belgesi (DİİB) verilmesi gerekliliğini, DİİB talebinde bulunan firmalardan, önceliğin yüksek katma değerli ürün grubu üreten sektörlerde yer alanlara verilmesi gerektiğini, DİR denetim uygulamalarının geliştirilmesini ve gözetim önlemlerinin artırılmasını önermiştir.

Avcı (2015), firmaların DİR sayesinde ürün fiyatlarında rekabetçiliği sağlayabildiklerini fakat taşıma/nakliye konusunda herhangi bir rejim söz konusu olmadığı için zorlandıklarını ortaya koymuştur. Esen, Şimdi ve Kocabaş (2016) dokuma, giyim ve deri sektöründe yer alan firmaların DİR uygulamalarıyla finansal performanslarını pozitif yönde geliştirdiği tespitinde bulunmuştur.

Özaydın (2016) Türkiye’de ihracat oranlarının artması, ihracat mallarında çeşitliliğe gidilmesi, söz konusu malların uluslararası pazarlara ulaştırılması gibi amaçlar için teşvik tedbirlerinin uygulamaya girdiğini ancak yeterli olmadığını belirtmiş ve DİR’in firmaların performanslarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Aydın (2018) DİR’in ülke ekonomisine pozitif etkisinin ciddi boyutta olduğunu ortaya koymuş ve en çok da istihdam üzerindeki faydasını vurgulamıştır. Ayrıca çalışmasında, DİR kapsamında firmaların hileli yollara başvurması ya da ihlallerine yönelik sorunların en aza indirilmesi adına denetimlerin sıklaştırılmasını ve mevzuatta yer alan koşulların caydırıcılık amacıyla ağırlaştırılmasını önermiştir. İnamoğlu (2019), yaptığı analizler sonucunda Türkiye’de sektör bazlı genel ihracatın, DİR çerçevesinde yapılan ihracattan olumlu etkilendiğini ve böylelikle artış eğilimi gösterdiği bulgusuna ulaşmıştır.

Idan (2019), çalışmasında DİR’in istihdam olanağı sağlaması, ihracatı arttırması, rekabet avantajı sağlaması ve benzeri avantajlarına yönelik bulgular elde etmiştir. DİR çerçevesinde yasal olmayan uygulamaların ortaya çıkma olasılığına karşı yeni nesil yazılımların ve blok zincir teknolojilerinin kullanılmasını önermiştir.

Daşçılar (2019) yapmış olduğu çalışmada, Türkiye’de 2002-2018 yılları arasında genel ihracat oranının %45’inin DİR çerçevesinde gerçekleştiğini belirtmiş, yine DİR kapsamında Türkiye halı ihracatının %65 oranında gerçekleştirildiğine dair veriyi ortaya koymuştur. Danacı (2019), DİR kapsamında gerçekleştirilen ihracat faaliyetlerinin ülke ekonomilerine katkısını geçmişteki veriler doğrultusunda açıklamaya çalışmış, elde ettiği bulgular neticesinde DİR çerçevesinde yapılan ihracat faaliyetlerinin diğer ihracat faaliyetlerine oranla ekonomik aktiviteleri daha olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Oral Dırık (2019) tez çalışmasında, Türkiye’nin dünya çapında önemli buğday üreticileri sıralamasında olmasının DİR ile bağlantısını gözlemlemiş, Türkiye’nin un konumunda liderlik kazanmasını ithalata dayanan stratejisi ile gerçekleştiğini belirterek DİR’in un için gerekli buğday tedarik etmede sorunları çözdüğünü vurgulamıştır. Şahin (2019), DİR’in ithalat faaliyetlerinden ziyade ihracat faaliyetleri bakımından önemini ve ticarete olan etkisini gözlemlemiştir. DİR’in ihracat faaliyetlerine yönelik kısa ve uzun dönemde gerçekleşen artışta, ithalat faaliyetlerine yönelik artıştan daha yüksek olduğunu öne sürmüştür.

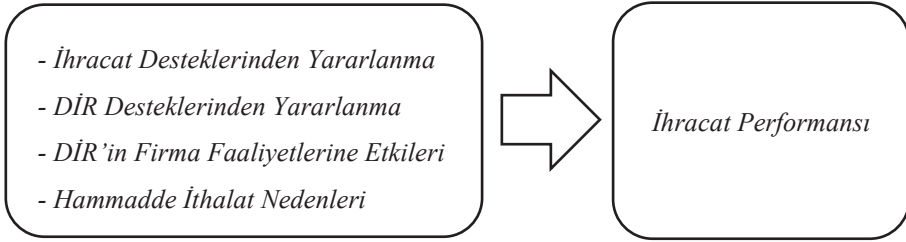
Özdemir (2020), çalışmasında DİR'in en önemli ihracat teşviği olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca, Demir çelik sektöründe yoğun olarak yararlanılan DİR uygulamasının olmadığı düşünüldüğünde, bu durumun firmaların uluslararası piyasada rekabet gücünü zayıflatacağını, ihracat oranlarında düşüş yaşanacağını belirtmiştir.

Literatürdeki çalışmalar, DİR uygulamalarının her bir çalışmada tek bir sektöre bağlı kalarak ele alındığını göstermektedir. Bu çalışmada imalat, makine, otomotiv, gıda, elektronik, inşaat ve tarım sektörlerinde yer alan firmalar bir arada değerlendirilmiştir. Ayrıca DİR uygulamalarının yanında ihracat destekleri, hammadde ithalat nedenleri, ihracat performansını etkileyen farklı faktörler de çalışmada analiz edilmiştir. Son olarak, araştırmanın daha önce benzer bir çalışmaya rastlanılmayan Konya ilinde gerçekleştirilmesi özgünlük açısından önem arz etmektedir.

3. Veri Seti ve Yöntem

Bu çalışmada izlenen metodolojik yol; araştırma modeli ve hipotezlerinin geliştirilmesi, anket formunun hazırlanması, araştırma evreni ve örnekleminin tespiti, anket çalışmasının uygulanması, istatistiksel analizlerin yapılması ve analizler neticesinde ortaya çıkan bulguların anlamlandırılması ve yorumlanması şeklindedir.

Konu ile ilişkili literatür incelemesi, benzer çalışmalar ve araştırmanın amaçları çerçevesinde üretilen araştırma modeli ile hipotezleri şu şekildedir:

Şekil 1. Araştırma modeli.

H₁: İhracat ve DİR desteklerinden yararlanma düzeyleri, hammadde ithalat nedenleri ile DİR'in etkilerinin, firmaların ihracat performansları üzerinde anlamlı etkisi vardır.

H_{1a}: İhracat desteklerinden yararlanma düzeyinin firmaların ihracat performans düzeyleri üzerinde pozitif ve anlamlı etkisi vardır.

H_{1b}: DİR desteklerinden yararlanma düzeyinin firmaların ihracat performans düzeyleri üzerinde pozitif ve anlamlı etkisi vardır.

H_{1c}: DİR'in etkilerinin firmaların ihracat performans düzeyleri üzerinde pozitif ve anlamlı etkisi vardır.

H_{1d}: Hammadde ithalat nedenlerinin firmaların ihracat performans düzeyleri üzerinde pozitif ve anlamlı etkisi vardır.

H₂: DİR uygulayan ve uygulamayan firmaların ihracat performansları arasında istatistiki bakımdan anlamlı düzeyde farklılık vardır.

H₃: İhracat desteklerinden yararlanan ve yararlanmayan firmaların ihracat performansları arasında istatistiki bakımdan anlamlı düzeyde farklılık vardır.

H₄: Firmaların ihracat performansları *ihracat tecrübelerine* göre istatistiki bakımdan anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

H₅: Firmaların ihracat performansları *faaliyet yıllarına* göre istatistiki bakımdan anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

H₆: Firmaların ihracat performansları *çalışan sayılarına* göre istatistiki bakımdan anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak anket yöntemi tercih edilmiştir. DİR ile ilgili ölçekler, Özdemir'in (2020) "*Türkiye'de Dahilde İşleme Rejiminin Dış Ticarete Etkileri ve Demir Çelik Sektörü Üzerine Bir Değerlendirme*" adlı yüksek lisans tezinde kullandığı ölçeklerden; ihracat performansı ile ilgili ölçek ise Ayar ve Erdil'in (2018) "*İnovasyon ve Ar-Ge Faaliyetlerinin İhracat Performansına Etkisi: Türk İşletmeleri Üzerine Algısal Bir Çalışma*" adlı araştırmasından uyarlanmıştır.

Araştırmada kullanılan anket formu, temelde üç ayrı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, ankete katılan cevaplayıcıya (firma çalışanı) ilişkin cinsiyeti, yaşı, eğitim düzeyi ve firmadaki görevine ilişkin bilgilerinden oluşan dört adet demografik soruya yer verilmiştir. İkinci bölümde ise firmanın çalışan sayısı, faaliyet yılı, ihracat tecrübesi ve faaliyet gösterdiği sektöre ilişkin dört adet soru yer almıştır.

Anketin üçüncü bölümünde 5'li Likert ölçekli ("*1. Kesinlikle Katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım, 4. Katılıyorum ve 5. Kesinlikle Katılıyorum*") ; 7 ifadeden oluşan "*DİR'in işletme faaliyetleri üzerindeki etkisi*" ölçeği, 10 ifadeden oluşan "*İhracat Performansı*" ölçeği ve 4 ifadeden oluşan "*Hammadde ithalat nedenleri*" ölçeği ile 6'lı Likert ölçekli ("*1. Hiç, 2. Çok Düşük, 3. Düşük, 4. Orta, 5. Yüksek, 6. Çok Yüksek*") ; 4 ifadeden oluşan "*İhracat desteklerinden son üç yıl içerisinde yararlanma düzeyi*" ölçeği ve 5 ifadeden oluşan "*DİR uygulamalarından yararlanma düzeyi*" ölçeğine yer verilmiştir.

Araştırmanın evrenini, Konya il merkezi sınırlarında faaliyet gösteren ve aynı zamanda Konya Ticaret Odası listofcompany.com veri tabanında yer alan ihracatçı firmalar oluşturmaktadır. Bu doğrultuda ulaşılabilir evren büyüklüğünü 1400 firma oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini çerçevesinde, ilgili firmalara e-posta ile gönderilen 1400 anketten 150 tanesi geri dönmüştür. Geri dönüş oranı %11'dir. Geri dönüşü gerçekleşen 150 anketten, 4 tanesi eksik ve dikkatsizce doldurulmaları nedeniyle değerlendirmeye alınmayarak analize dahil edilmemiş ve toplamda 146 anket ile analiz aşamasına geçilmiştir.

Anketlerden elde edilen veriler gerekli kodlamalar yapılarak bilgisayar ortamına aktarılmış ve istatistiksel analizlere tabi tutulmuştur.

3.1. Araştırma Etiği

Bu araştırma için KTO Karatay Üniversitesi Rektörlüğü İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 26.01.2021 tarihli ve 2021/01/02 sayılı karar ile Etik Kurul belgesi alınmıştır (Ek. 1). Araştırma içerisinde yer alan alıntılar bilimsel kurallar çerçevesinde hazırlanmış olup, kaynakça bölümünde yararlanılan kaynaklara yer verilmiştir.

4. Analiz Bulguları

Bu başlık altında, araştırmaya katılan firma çalışanlarından elde edilen veriler doğrultusunda yapılan analizlere, bulgulara ve söz konusu bulgulara ilişkin yorum ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

4.1. Firmaların Sektörlerine, İhracat ve DİR Desteklerine İlişkin Frekans Dağılımları

Araştırmaya katılan firmaların %32,2'sinin imalat, %21,2'sinin makine, %17,8'inin otomotiv, %17,1'inin gıda ve son olarak %11,7'sinin ise elektronik, inşaat, tarım gibi diğer sektörlerde faaliyet göstermektedir. Firmaların genel olarak ihracat desteklerinden büyük oranda yararlanmalarına (%70,5) rağmen, Dahilde İşleme Rejimi desteğinden ise daha az yararlandıkları (%45,9) anlaşılmıştır.

4.2. Güvenilirlik Analizi

Veri toplama aracının güvenilirliğini, bir diğer ifadeyle verilerin içsel tutarlılıklarını tespit etmek amacıyla Cronbach's Alpha değerleri hesaplanmıştır.

Tablo 1. Ölçeklerin Güvenilirlik Değerleri

ÖLÇEK	Madde Sayısı	Cronbach's Alpha (α)
İhracat Desteklerinden Yararlanma Düzeyi	4	0,775
<i>Hammadde İthalat Nedenleri</i>	4	0,580
<i>DİR Uygulamalarından Yararlanma Düzeyi</i>	4	0,718
<i>DİR'in Firma Faaliyetlerine Etki Düzeyi</i>	4	0,768
Firmanın İhracat Performans Düzeyi	10	0,965

Cronbach's Alpha değerinin 0,70 ve daha üzerinde olduğu durumlarda ölçeğin güvenilir olduğu kabul edilir. Ancak sosyal bilimlerde bu sınır, soru sayısının az olduğu durumlarda 0,60 ve üzeri oldukça güvenilir (Sipahi, Yurtkoru ve Çınko, 2008), 0,40 ile 0,60 arası ise düşük düzeyde güvenilir kabul edilmektedir (Özdamar, 2004) (Sekaran,

2003). Yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda ihracat desteklerinden yararlanma, DİR uygulamalarından yararlanma, DİR'in firma faaliyetlerine etkisi ile firmanın ihracat performans düzeyi ölçeklerinin oldukça güvenilir; hammadde ithalat nedenleri ölçeğinin ise düşük düzeyde güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

4.3. Tanımlayıcı İstatistikler

Bu başlık altında, araştırma verilerine ilişkin tanımlayıcı istatistiklere yer verilmiştir.

Tablo 2. Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

ÖLÇEK	n	X	SS	VK	Çarpıklık			Basıklık		
					İstatistik	SH	İndeks	İstatistik	SH	İndeks
İhracat Desteklerinden Yararlanma Düzeyi*	146	2,50	1,40	0,56	,495	,201	2,46	-,998	,399	-2,50
Hammadde İthalat Nedenleri**	109	2,98	,837	0,28	-,077	,231	-0,33	-,124	,459	-0,27
DİR Uygulamalarından Yararlanma Düzeyi*	68	2,69	1,26	0,47	,614	,291	2,11	-,095	,574	-0,17
DİR'in Firma Faaliyetlerine Etki Düzeyi**	68	3,73	,765	0,21	-,703	,291	-2,42	,752	,574	1,31
Firmanın İhracat Performans Düzeyi**	146	3,41	1,03	0,30	-,654	,201	-3,25	-,213	,399	-0,53

Notlar: (i) X= Aritmetik Ortalama (Mean); SS= Standart Sapma; VK= Varyasyon Katsayısı (SS/X); SH= Standart Hata;

(ii) * Ölçeklerde, 1= "Hiç" ve 6= "Çok Yüksek"; ** Ölçeklerde, 1= "Kesinlikle Katılmıyorum" ve 5= "Kesinlikle Katılıyorum" anlamındadır.

İlgili verilere göre öncelikle; hammadde ithalat nedenlerine katılım düzeyinin *orta*, DİR'in firma faaliyetlerine etki düzeyinin *yüksek* ve firmanın ihracat performans düzeyinin ise *orta* düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan; ihracat desteklerinden yararlanma düzeyinin *düşük* ve DİR uygulamalarından yararlanma düzeyinin ise *orta* düzeyde olduğu söylenebilir.

4.4. Normallik Testi

Verilerin normal dağılıma uygunluğunun ortaya çıkması adına istatistiki analiz programlarında farklı türlerde testler yer almaktadır. Bu testler arasında en yaygın olarak bilinenler, Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleridir (Altunışık, Coşkun ve Yıldırım, 2012). Bununla birlikte genellikle veri sayısının 30 ve üzerinde olduğu durumlarda Kolmogorov-Smirnov; veri sayısının 30'un altında olduğu durumlarda ise Shapiro-Wilk testine ilişkin verilerin göz önüne alınması önerilmektedir (Seçer, 2017). Bu testlerin anlamlılık derecesi (significance=p) 0,05'ten küçük ise verilerin normal dağılmadığı, aksi taktirde verilerin normal dağıldığı yorumu yapılmaktadır (Altunışık, Coşkun ve Yıldırım, 2012).

Tablo 3. Normallik Testi

ÖLÇEK	Kolmogorov-Smirnov (a)			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	n	p	İstatistik	n	p
İhracat Desteklerinden Yararlanma Düzeyi	,156	146	,000	,890	146	,000
Hammadde İthalat Nedenleri	,114	109	,001	,982	109	,150
DİR Uygulamalarından Yararlanma Düzeyi	,118	68	,020	,947	68	,006
DİR'in Firma Faaliyetlerine Etki Düzeyi	,162	68	,000	,942	68	,003
Firmanın İhracat Performans Düzeyi	,131	146	,000	,944	146	,000

Not:(a) Lilliefors Anlamlılık Düzeltmesi, n= Örneklem Sayısı, p= Anlamlılık

Tablo 3'e göre araştırmaya ilişkin n değeri, 30'dan büyük olduğu için Kolmogorov-Smirnov testi değerlendirmeye alınmıştır. Bu doğrultuda, ihracat destekleri ve firmanın ihracat performansına ilişkin tüm değişkenlerin p değerlerinin 0,05'ten küçük olması, ilgili değişkenlerin normal dağılmadıklarının bir belirtisidir. Diğer yandan normal dağılıma uygunluğun belirlenmesinde yaygın olarak başvurulan çarpıklık ile basıklık değerleri incelendiğinde (Tablo 2. *Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler*) ise tüm değişkenlere ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1 ile +1 arasında olduğu görülmektedir. Huck (2012) çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1 ile +1 arasında olması gerektiğini belirtirken; George ve Mallery (2010) ise çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2 ile +2 aralığında olmasının normal dağılım için yeterli olduğunu ifade etmişlerdir.

Ancak değişkenlere ilişkin verilerin normal dağılıp dağılmadığına sadece Kolmogorov-Smirnov testi ve çarpıklık-basıklık değerleri ile karar vermek çoğu zaman yeterli

olmamaktadır. Bunun yanı sıra ilgili ölçek ve boyutlarına ilişkin histogramlar, Q-Q ve P-P grafikleri ile çarpıklık-basıklık indeksleri ve varyasyon katsayılarının incelenmesi normal dağılım hususunda daha doğru karar vermeyi sağlamaktadır (Seçer, 2017). Bu manada değişkenlere ilişkin histogramlar, Q-Q, P-P, Box Plot ve Stem&Leaf grafikleri ile varyasyon katsayıları, çarpıklık-basıklık indeksleri ve Kolmogorov-Smirnov değerleri göz önüne alınarak, bir bütün olarak değerlendirildiğinde; araştırmanın bağımlı değişkeni olan “firmanın ihracat performans düzeyi” değişkeni ile “DİR’in firma faaliyetlerine etki düzeyi” ve “hammadde ithalat nedenleri” değişkenlerinin normal dağılıma uygun olduğuna, “ihracat desteklerinden ve DİR uygulamalarından yararlanma düzeyi” değişkenlerinin ise normal dağılıma uymadığına kanaat getirilmiştir. Bu sonuç doğrultusunda normal dağılan değişkenler için parametrik analiz yöntemleri; diğer değişkenler için non-parametrik analiz yöntemleri tercih edilmiştir.

4.5. Fark Testleri

İhracat performansı düzeyi değişkeni normal dağılım gösterdiği için parametrik testler olan t testi ve Anova testlerinin yapılması uygun görülmüştür. Tek yönlü Anova testlerinde gruplar arasındaki anlamlı farklılıkların nedenini saptamak amacıyla, varyansların eşit veya homojen olması durumunda Post-Hoc testlerinden Scheffe ve Bonferroni; varyansların eşit veya homojen olmadığı durumlarda ise Tamhane testlerinden faydalanılmıştır.

Tablo 4. İhracat Performansının DİR'in Uygulanma Durumuna Göre Karşılaştırılması

DEĞİŞKEN	DİR	n	X	ss	t	p
İhracat Performansı	Uyguluyor	67	3,70	,839	3,38	,001
	Uygulamıyor	79	3,16	1,12		

Tablo 4’e göre, yapılan t testi sonucunda, araştırmaya katılan firmaların DİR uygulama durumlarına göre ihracat performans ($t=3,38$; $p<0,05$) düzeylerine ilişkin ortalama değerler istatistiksel bakımdan anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu bulgu doğrultusunda H_2 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 4’e göre, gruplar arasındaki anlamlı farklılıkların tespiti için ortalamalar incelendiğinde; DİR uygulayan firmaların ihracat performanslarının ($X=3,70\pm 0,839$), DİR uygulamayan firmaların ihracat performanslarına ($X=3,16\pm 1,12$) göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 5. İhracat Performansının DİR'in Uygulanma Düzeyine Göre Karşılaştırılması

DEĞİŞKEN	DİR Düzey	n	X	sd	F	p	Gruplar Arası Fark (Tamhane)
İhracat Performansı	Uygulamıyor (1)	79	3,16	2/143	7,38	,001	1-3
	Düşük-Orta	31	3,45				
	Yüksek-Çok Yüksek (3)	36	3,92				

Tablo 5'e göre, yapılan tek yönlü Anova testi sonucunda araştırmaya katılan firmaların DİR uygulama düzeyine göre ihracat performansı düzeylerine ilişkin ortalama değerlerin ($F=7,38$; $p=0,001<0,05$) istatistiksel bakımdan anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Anova testi sonucunda gruplar arasındaki farklılıkların tespiti amacıyla varyanslar eşit olmadığı için Tamhane testi yapılmış, DİR'i yüksek veya çok yüksek düzeyde uygulayan firmaların ihracat performanslarının ($X=3,92$), DİR uygulamayan firmaların ihracat performansına ($X=3,16$) göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6. İhracat Performansının İhracat Desteklerinden Yararlanma Durumuna Göre Karşılaştırılması

DEĞİŞKEN	İhracat Destek	n	X	ss	t	p
İhracat Performansı	Yararlanıyor	103	3,64	,920	-4,05	,000
	Yararlanmıyor	43	2,87	1,09		

Tablo 6'ya göre, yapılan t testi sonucunda, araştırmaya katılan firmaların ihracat desteklerinden yararlanma durumlarına göre ihracat performans ($t= -4,05$; $p<0,05$) düzeylerine ilişkin ortalama değerlerin istatistiksel bakımdan anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu bulgu doğrultusunda H_0 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 6'ya göre, gruplar arasındaki anlamlı farklılıkların tespiti için ortalamalar incelendiğinde; ihracat desteklerinden yararlanan firmaların ihracat performanslarının ($X=3,64\pm 0,920$), ihracat desteklerinden yararlanmayanlara ($X=2,87\pm 1,09$) göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 7. İhracat Performansının İhracat Tecrübesine Göre Karşılaştırılması

DEĞİŞKEN	İhracat Tecrübesi (yıl)	n	X	sd	F	p	Gruplar Arası Fark (Scheffe ve Bonferroni)
İhracat Performansı	0-5 ⁽¹⁾	39	2,60				
	6-9 ⁽²⁾	24	3,50				
	10-14 ⁽³⁾	25	3,78	4/141	10,98	,000	1-2, 1-3, 1-4, 1-5
	15-19 ⁽⁴⁾	22	3,90				
	20 ve üzeri ⁽⁵⁾	36	3,67				

Tablo 7'ye göre, yapılan tek yönlü Anova testi sonucunda araştırmaya katılan firmaların ihracat tecrübelerine göre ihracat performansı düzeylerine ilişkin ortalama değerlerin ($F=10,98$; $p=0,000<0,05$) istatistiksel bakımdan anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu bulgu doğrultusunda H_4 hipotezi kabul edilmiştir.

Anova testi sonucunda gruplar arasındaki farklılıkların tespiti amacıyla varyanslar eşit olduğu için Scheffe ve Bonferroni testleri yapılmış, ihracat tecrübesi 5 yıl ve daha altında olan firmaların ihracat performanslarının ($X=2,60$), ihracat konusunda daha tecrübeleri firmalara nazaran daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8. İhracat Performansının Faaliyet Yılına Göre Karşılaştırılması

DEĞİŞKEN	Faaliyet Süresi (yıl)	n	X	sd	F	p	Gruplar Arası Fark
İhracat Performansı	0-5	12	2,83				
	6-15	25	3,25				
	16-25	31	3,36	4/141	1,72	,150	-
	26-39	45	3,50				
	40 ve üzeri	33	3,66				

Tablo 8'e göre, yapılan tek yönlü Anova testi sonucunda araştırmaya katılan firmaların faaliyet yılına göre ihracat performansı düzeylerine ilişkin ortalama değerlerin ($F=1,72$; $p=0,150>0,05$) istatistiksel bakımdan anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir. Bu bulgu doğrultusunda H_5 hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 9. İhracat Performansının Çalışan Sayısına Göre Karşılaştırılması

DEĞİŞKEN	Çalışan Sayısı	n	X	sd	F	p	Gruplar Arası Fark (Scheffe ve Bonferroni)
İhracat Performansı	1-19 ⁽¹⁾	31	3,03	4/141	3,02	,020	1-5
	20-49	37	3,20				
	50-99	32	3,62				
	100-199	27	3,56				
	200 ve üzeri ⁽⁵⁾	19	3,87				

Tablo 9'a göre, yapılan tek yönlü Anova testi sonucunda araştırmaya katılan firmaların çalışan sayılarına göre ihracat performansı düzeylerine ilişkin ortalama değerlerin ($F=3,02$; $p=0,020 < 0,05$) istatistiksel bakımdan anlamlı farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu bulgu doğrultusunda H_0 hipotezi kabul edilmiştir.

Anova testi sonucunda gruplar arasındaki farklılıkların ortaya çıkarılması amacıyla varyanslar eşit olduğu için Scheffe ve Bonferroni testleri yapılmış, çalışan sayıları 200 ve üzerinde olan firmaların ihracat performanslarının ($X=3,87$), çalışan sayıları 20'nin altında olan firmalara ($X=3,03$) göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

4.6. Korelasyon Analizi

Araştırmaya katılan firmaların ihracat desteklerinden yararlanma düzeyleri ile ihracat performansları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test etmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır.

Tablo 10. Değişkenlere İlişkin Korelasyon Katsayıları

DEĞİŞKENLER		İDYD	DFED	HİN	DUYD	İP
İhracat Desteklerinden Yararlanma Düzeyi	r	1	,192	,084	,147	,365**
DİR'in Firma Faaliyetlerine Etki Düzeyi	p		,116	,384	,233	,000
Hammadde İthalat Nedenleri	r	,192	1	,189	,048	,242*
DİR Uygulamalarından Yararlanma Düzeyi	p	,116		,123	,697	,046
İhracat Performansı	r	,084	,189	1	,005	,294**
	p	,384	,123		,969	,002
	r	,147	,048	,005	1	,067
	p	,233	,697	,969		,590
	r	,365**	,242*	,294**	,067	1
	p	,000	,046	,002	,590	

*Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır (2-tailed). $p < 0,01$

** n=146; r=korelasyon katsayısı; p=anlamlılık

Korelasyon katsayısı, -1 ile +1 arasında değer almaktadır ve katsayı mutlak değeri 1'e yaklaştıkça bağıın gücü yükselmektedir (Karagöz, 2017). Korelasyon katsayısı r değeri; 0,10 ile 0,29 arasında ise düşük düzeyde, 0,30 ile 0,70 arasında ise orta düzeyde ve 0,70 ile 1,00 arasında ise yüksek düzeyde bir bağ olduğuna işaret etmektedir (Büyüköztürk, 2002).

4.7. Regresyon Analizi

Araştırma kapsamında kurulan model çerçevesinde bağımsız değişkenler olarak ele alınan "ihracat desteklerinden yararlanma düzeyi, DİR uygulamalarından yararlanma düzeyi, hammadde ithalat nedenleri ve DİR'in firma faaliyetlerine etki düzeyi" değişkenlerinin, bağımlı değişken olarak ele alınan "firmanın ihracat performans düzeyi" değişkeni üzerindeki etkisini test etmek amacıyla doğrusal regresyon analizi yapılmış ve elde edilen bulgulara Tablo 11'de yer verilmiştir.

Tablo 11. İhracat Destek ve Uygulamalarının İhracat Performansı Üzerindeki Etkisine İlişkin Model Özeti ve Anova Testi

Model	Bağımsız Değişken	Model Özeti ve Anova				
		R	R ²	ΔR ²	F	p
1	İhracat Desteklerinden Yararlanma Düzeyi DİR Uygulamalarından Yararlanma Düzeyi DİR'in Faaliyetlere Etki Düzeyi Hammadde İthalat Nedenleri	,408	,167	,114	3,14	,020

Bağımlı Değişken:İhracat Performansı

Tablo 11'e göre ilgili regresyon modelinin istatistiksel olarak anlam ifade ettiği söylenebilir (Model 1; F=3,14; p=0,020; p<0,05). Bu bağlamda ihracat performansı değişkenine ilişkin toplam varyans veya değişimin %11,4'ünün (ΔR²=0,114; p=0,021) ihracat desteklerinden yararlanma düzeyi, DİR uygulamalarından yararlanma düzeyi, hammadde ithalat nedenleri ve DİR'in firma faaliyetlerine etki düzeyi değişkenleri ile açıklanabileceği anlaşılmaktadır. Bu bulgu doğrultusunda H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 12. İhracat Destek ve Uygulamalarının İhracat Performansı Üzerindeki Etkisine İlişkin Regresyon Katsayıları

Model	Bağımsız Değişken	Katsayılar (Coefficients)			
		B	β	t	p
1	İhracat Desteklerinden Yararlanma Düzeyi	,230	,301	2,54	,014
	DİR Uygulamalarından Yararlanma Düzeyi	,009	,014	,122	,903
	DİR'in Faaliyetlere Etki Düzeyi	,175	,159	1,33	,187
	Hammadde İthalat Nedenleri	,150	,132	1,12	,265

Bağımlı Değişken: İhracat Performansı

Tablo 12'ye göre, firmaların ihracat desteklerinden yararlanma düzeylerinin, ihracat performansı ($\beta=0,301$; $p=0,014$) düzeylerinin anlamlı ve pozitif bir yordayıcısı olduğu anlaşılmaktadır. Bir diğer deyişle, firmaların ihracat desteklerinden yararlanma düzeylerinin ihracat performanslarını pozitif yönde etkilediği saptanmıştır. Bu veriye göre H_{1a} hipotezi kabul edilmiştir.

Öte yandan DİR uygulamalarından yararlanma düzeyi ($p=0,903 > 0,05$), hammadde ithalat nedenleri ($p=0,265 > 0,05$) ve DİR'in firma faaliyetlerine etki düzeyi ($p=0,187 > 0,05$) değişkenlerinin ise ihracat performansı düzeyinin anlamlı bir yordayıcısı olmadığı, diğer bir ifadeyle DİR uygulamalarından yararlanma ile DİR'in firma faaliyetlerine etki düzeylerinin firmaların ihracat performansları üzerinde istatistiksel bakımdan anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Bu bulgular ışığında ise H_{1b} , H_{1c} ve H_{1d} hipotezleri reddedilmiştir.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Araştırmaya katılan firmaların %70,5'inin ihracat desteklerinden ve %45,9'unun DİR desteğinden yararlandığı tespit edilmiştir. Ayrıca, firmaların ihracat desteklerinden en çok DİR ve uluslararası fuar desteğinden faydalandıkları anlaşılmıştır. Şenol (2008), çalışmasında ihracat yapan firmaların %91,6'sının ihracata yönelik devlet teşviklerinin en az bir çeşidinden yararlanmış olduklarını ve en çok yararlanan devlet teşvik tedbirinin %88,8 oranında DİR olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Bu kapsamda Konya'da faaliyet gösteren ihracatçı firmaların DİR desteklerinden yeterince yararlanmadıkları görülmektedir.

DİR'in firma faaliyetlerine etkisine ilişkin dağılımda; DİR'in yabancı pazarlarda fiyat rekabet gücünü arttırdığı, ihracat teslim süresini kısalttığı, ihracat miktarını ve toplam satışları arttırdığı yönünde sonuçlara ulaşılmıştır. Bununla birlikte, DİR uygulayan firmaların ihracat performanslarının DİR uygulamayanlara göre daha yüksek olduğu; ih-

racat desteklerinden yararlanan firmaların ihracat performanslarının, ihracat desteklerinden yararlanmayanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular, Özdemir (2020)'in çalışmasında belirttiği şekilde DİR uygulamasının yapılmadığı firmalarda hem rekabet gücünün hem de ihracat oranlarının azalacağı sonucunu desteklemektedir. Ayrıca, DİR çerçevesinde yapılan ihracat faaliyetlerinin diğer ihracat faaliyetlerine oranla ekonomik aktiviteleri daha olumlu yönde etkilediği sonucuyla paralellik göstermektedir (İnamoğlu, 2019; Danacı, 2019).

Yapılan çalışma ve elde edilen bulgulardan yola çıkılarak literatürdeki diğer çalışmalar karşılaştırıldığında; Mali (2004), Esen (2016), Daşçılar (2019) DİR uygulamalarının hem firma performansını hem de ihracat miktarını arttırdığını ortaya koymuşlardır. Diğer bir çalışmada, DİR'in firmaların performanslarını olumlu yönde etkilediği tespit edilse de genel anlamda teşviklerin yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Özaydın, 2016). Bu çalışmada ise, firmaların DİR uygulamalarından yararlanma düzeyleri, hammadde ithalat nedenleri ve DİR'in firma faaliyetlerine etki düzeylerinin firmaların ihracat performanslarına anlamlı bir etkisinin olmadığı anlaşılmıştır.

Sonuç itibarıyla hemen hemen tüm sektörlerde kullanılan DİR uygulamasının devam ettirilmesinde ülke ekonomisine katkısından dolayı yarar olduğu söylenebilir. Ancak rejim çerçevesinde ithalatı yapılan hammadde ve ara malların Türkiye'de üretimi var ise, öncelikle üretimi gerçekleştiren firmalar desteklenmeli ve hammadde ve ara malların yerli firmalardan tedariki sağlanmalıdır. Bununla birlikte yurt içerisindeki firmaların ürettikleri malların kaliteli olması önem arz etmekte olup yerli firmaların bu konuda tedbirli davranması önem arz etmektedir.

Söz konusu araştırmanın Konya il merkez sınırlarında faaliyette bulunan ve ihracat yapan firmalarca sınırlı tutulması, yalnızca anket yöntemi ile nicel verilerin değerlendirilmesi, ankete katılan kişilerin cevaplarındaki güvenilirliğine bağlı kalınması ve sınırlı bir zaman diliminde yapılmış olması çalışmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

Kaynakça

- Akkuş, B. (2011). *İthal edilen malların ihracatının muhasebeleştirilmesi ve denetimi*. (Yüksek lisans tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altunışık, R., Coşkun, R. ve Yıldırım, E. (2012). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Avcı, İ. (2015). *İhracatta uygulanan teşviklerin uluslararası pazarlamaya etkisi ve bir uygulama*. (Yüksek lisans tezi), İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, D. (2018). *Dahilde işleme rejimi'nin türkiye ekonomisi ve dış ticareti üzerindeki etkilerinin analizi*. (Yüksek lisans tezi), Tekirdağ: Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Cadogan, J. W., Cui, C. C. ve Li, E. K. (2003). Export market oriented behavior and export performance: the moderating roles of competitive intensity and technological turbulence. *International Marketing Review*, 20(5), 493-513.
- Danacı, S. (2019). *Türkiye genelinde ve Gaziantep özelinde Dahilde İşleme Rejiminin önemi: Sınır testi analizi*. (Yüksek lisans tezi), Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Daşçılar, K. (2019). *Dahilde İşleme Rejiminin ihracat üzerine etkileri: halı sektörü analizi*. (Yüksek lisans tezi), Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Diamantopoulos, A. (1999). Export performance measurement: reflective versus formative indicators. *International Marketing Review*, 16(6), 444-457.
- Diamantopoulos, A. ve Kakkos, N. (2007). Managerial assessments of export performance: conceptual framework and empirical illustration. *Journal of International Marketing*, 15(3), 1-31.
- Esen, S., Şimdi, H. ve Kocabaş, V. (2016). Dahilde İşleme Rejiminin firmaların finansal performansına etkisi: dokuma giyim ve deri sektörü örneği. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(12), 393-409.
- George, D. ve Mallery, P. (2010). *SPSS for windows step by step: a simple guide and reference, 17.0 update*. Boston: Pearson.
- Huck, S. W. (2012). *Reading statistics and research*. Boston: Pearson.
- Idan, B. (2019). *Dahilde İşleme Rejiminde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri*. (Yüksek lisans tezi), Sakarya: Sakarya Üniversitesi, İşletme Enstitüsü.
- İnamoğlu, Y. (2019). *Devlet yardımları ve Dahilde İşleme Rejiminin dış ticaretteki yeri ve önemi*. (Doktora tezi), İstanbul: İstanbul Gedik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kahveci, E. (2013). İhracat performansı ölçütleri ve ihracat performansını etkileyen faktörler. *Verimlilik Dergisi*, 1, 43-74.
- Kara, A. (2017). *Uluslararası pazar bölümlendirme ve konumlandırma stratejilerinin ihracat performansına etkisi: Türk ihracatçıları üzerine bir araştırma*. (Doktora tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karagöz, Y. (2017). *SPSS ve AMOS uygulamalı nicel-nitel-karma bilimsel araştırma yöntemleri ve yayın etiği*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kaya, F. ve Turguttopbaş, N. (2012). *Dış ticaret işlemleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

- Leonidou, L. C., Katsikeas, C. S. ve Samiee, S. (2002). Marketing strategy determinants of export performance: a meta analysis. *Journal of Business Research*, 55(1), 51-67.
- Mali, M. (2004). *Dahilde İşleme Rejimi ve uygulamadaki etkinliği*. (Yüksek lisans tezi), Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Oral Dırık, E. N. (2019). *Dahilde İşleme Rejimi kapsamında Türkiye'nin un ihracatı üzerine ekonometrik bir analiz*. (Yüksek lisans tezi), Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özaydın, T. (2016). *Türkiye'de Dahilde İşleme Rejiminin ihracata etkileri*. (Yüksek lisans tezi), Mersin: Toros Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özdemir, M. (2020). *Türkiye'de Dahilde İşleme Rejiminin dış ticarete etkileri ve demir çelik sektörü üzerine bir değerlendirme*. (Yüksek lisans tezi), Zonguldak: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sayılgan, G. ve Şenol, C. (2010). Dahilde İşleme Rejimi ve Türk işletmelerinin ihracatı üzerine etkileri. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 35, 37-53.
- Seçer, İ. (2017). *SPSS ve LISREL ile pratik veri analizi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sekaran, U. (2003). *Research methods for business: a skill building approach*. New York: John Wiley & Sons Inc.
- Shoham, A. (1998). Export performance: a conceptualization and empirical assessment. *Journal of International Marketing*, 6(3), 59-81.
- Sipahi, B., Yurtkoru, E. S. ve Çinko, M. (2008). *Sosyal bilimlerde SPSS'le veri analizi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Şahin, Z. (2019). *Türkiye'de Dahilde İşleme Rejimi, etkileri: ambalaj sektörü örneği*. (Doktora tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şenol, C. (2008). *Dahilde İşleme Rejiminin ihracat üzerine etkileri ile tekstil ve hazır giyim sektörü üzerine bir değerlendirme*. (Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Takım, A. ve Ersungur, Ş. M. (2010). Dahilde İşleme Rejimi: ihracat ve ithalat üzerindeki etkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(2), 289-305.
- Tüyen, Z. (2016). *Türkiye'de dış ticaret politika ve uygulamaları*. İstanbul: Globus Dünya Basınevi.
- Uzun, S. (2006). *AB'ne Uyum Çerçevesinde gümrük rejimleri uygulamaları ve değerlendirilmesi*. (Yüksek lisans tezi), Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ek. 1. Etik Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 28.01.2021-E.1171

T.C.
KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Sayı : E-46409256-300-1171
Konu : Dr. Öğr. Üyesi Fatih Cura Hk.

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Fatih CURA
Öğretim Üyesi

Dahilde İşleme Rejimi Uygulamalarının İhracat Performansına Etkisi: Konya İlinde Dahilde İşleme Rejimi Uygulayan ve Uygulamayan Firmalara Yönelik Bir Araştırma isimli araştırma projesi çalışmasının Dr. Öğr. Üyesi Fatih CURA'nın sorumluluğunda Yardımcı Araştırmacı olarak Gamze KÜÇÜKÇOLAK'ın katılımları ile yürütülmesi ile ilgili İnsan Araştırmaları Etik Kurulumuza yapmış olduğumuz başvurunuz 26.01.2021 tarihli 2021/01/02 sayılı kararımızda değerlendirilmiştir. İlgili çalışmanızda Üniversitemizin adının geçmemesi, Covid-19 virüsü nedeniyle Ülkemizde yaşanan salgın sürecinde sosyal mesafe kurallarına ve salgın için alınan kararlara uyarak çalışmanız şartı ile kurulumuzca uygun bulunmuştur.

Çalışmanızda başarılar diler gereğini saygılarımla rica ederim.

Prof. Dr. Çağatay ÜNÜSAN
İnsan Araştırmaları Etik Kurul Başkanı

Mevcut Elektronik İmzalar

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

ÇAĞATAY ÜNÜSAN (İnsan Araştırmaları Etik Kurulu - İnsan Araştırmaları Etik Kurul Başkanı) 28.01.2021 12:08
Belge Değeri:Kodu: BEL598VV

Belge Takip Adresi: <https://arkivya.gov.tr/kto-karatay-universitesi-etik-ky>

Adres: Akademi Mahallesi Alındık Kapı Cad. No:146 Karatay/Konya
Telefon: 444 1251 Faks:0332 202 06 44
e-Posta: rekt@kto.karatay.edu.tr Web: www.karatay.edu.tr
Kapı Adresi: etik@kto.karatay.edu.tr

İmza için: Çirifoluk ÇİBİK
Ünvanı: Sekreter
Tel No: 444 1251-3258

